

TRIPGEMAAL KUNST VOOR ALLEN!

TOESPRAAK

FERDINAND DOMELA NIEUWENHUIS

👉 1889 👈

KUNST VOOR ALLEN

'Daarom, nogmaals, vereenigt ul Dan zult gij een macht worden, waartegen anderen niet opkunnen, en dan zult gij krijgen: brood, recht, geluk en vrijheid voor allen!'

Deze woorden uit 1889 van Ferdinand Domela Nieuwenhuis hebben een grote rol gespeeld in de ontwikkeling van veel mensen.

K. Schippers zei ooit dat kunstenaars je wijzen op dingen waar je nog niet eerder aan hebt gedacht. Ze zeggen niet hoe de wereld eruit ziet, maar ze vertellen je hoe de wereld eruit zou kunnen zien.

Zoals Ferdinand Domela Nieuwenhuis streed voor Recht voor Allen, zo zou je kunnen zeggen dat Thom Mercuur dat deed voor de kunst. Bij de opening van het Trippemaal op 1 mei 1990 ging de eerste tentoonstelling over vader Ferdinand en zijn zoon, de kunstenaar César Domela Nieuwenhuis. Sinds deze dag is het Trippemaal verbonden met de sociale historie van de streek, het verhaal van de veenarbeider, de terloopse schoonheid van de dingen en de beeldende kunst.

Versillende verhalen en verzamelingen maken een vast onderdeel uit van het Trippemaal. Het verhaal van de Domela's loopt er als een rode draad doorheen.

Misschien wel het best gesymboliseerd door het grote abstracte portret van Ferdinand Domela Nieuwenhuis, dat sinds de opening aan de zuidgevel van het gemaal hangt. César maakte dit portret in 1923 van zijn vader en gaf Thom Mercuur toestemming om het uit te vergroten. Sindsdien waakt Domela over De Deelen.

Vanaf 1 mei 2022 is in Het Trippemaal te ervaren hoe de woorden van Domela destijds in de oren van de mensen geklonken moeten hebben. Frits Lambrechts leende zijn stem om een toespraak van Domela in te spreken. Domela was destijds het eerste en enige Tweede Kamerlid dat het opnam voor de rechten van alle mensen, verkozen door de stemgerechtigden van district Schoterland. Het zou nog tientallen jaren duren voor alle Nederlanders kies- en stemrecht verwierven.

In deze uitgave van Stichting Het Trippemaal kunt u Domela's woorden nalezen. Woorden die een beeld schetsten van hoe de wereld er uit zou kunnen zien. Kom ook gerust nog eens langs in het gemaal om naar deze zinnen te luisteren en ondertussen rond te kijken. Thom liet zien dat schoonheid zich overal voor kan doen en kunst van onverwachte makers kan komen. Kantel je blik en zie hoe de wereld er uit zou kunnen zien. Brood, recht, geluk, vrijheid en kunst voor allen!

GERSLOOT, 1 MEI 2022
Stichting Het Trippemaal
Familie Mercuur

Mijne hoorders!

In onze jeugd is ons verteld en voorgehouden, dat wij ons leven mochten inrichten en ons gedragen naar de les: ‘Gelijk gij wilt dat de menschen u doen, doet gij hen ook alzoo’.

Deze leer is zeer eenvoudig. ’t wil zeggen: Hebt *gij* voedsel, zorgt dat ook anderen gespijzigd worden, — kleeding en dekking, zorgt dat ook anderen zich kunnen kleeden en dekken, — een goede woning, zorgt dat ook anderen goed gehuisvest zijn; — zijt gij voldaan over uwe ontwikkeling, tracht dan ook die ontwikkeling aan anderen te verschaffen.

Vroeger werd die leer Christelijk genoemd. Wij nu doen niets anders dan die leer toe te passen, alleen om een beter menschwaardig bestaan te erlangen. Dat menschwaardig bestaan is een recht. Dat recht brengt echter mede een

plicht t.w. *arbeid*. In ruil daarvoor komt U toe de zekerheid van een menschwaardig bestaan; want: wie niet werkt zal ook niet eten.

Het is in onze tegenwoordige wereld echter precies andersom: die niets doen, eten ’t meest. En van alle machthebbers en rijken krijgen wij ’t er nu op. Vijandig staan ze tegenover ons en noemen ons aanhitters, opruiers van ’t volk. Juist een bewijs, dat we in een omgekeerde wereld leven.

Komt ge in eene plaats, ge vindt er enkele groote huizen. Daarin wonen meestal de notaris, de dominé, soms ook de onderwijzer. Dan volgen eenige goede huizen, waarin de winkeliers en burgers wonen. Eindelijk ontmoet ge krotten, en daarin juist wonen zij, die den meesten arbeid verrichten, de voortbrengers van allen rijkdom, deze mochten zich behelpen in krotten, die de rijken te slecht zouden achten voor hunne dieren.

Dit alles moet toch de overtuiging vestigen, dat het niet goed is, zooals de toestanden op het oogenblik geregeld zijn. Ik zal U al de ellende, die daaruit is ontstaan, niet

beschrijven. Gij weet die. Wel wil ik met U nagaan, waaraan die toestanden hun ontstaan te danken hebben, en of het noodig is, dat zij altijd zullen blijven. De natuur heeft in dezen geen schuld. Zij is rijk genoeg om allen te voeden. Geld is er ook ruimschoots genoeg, maar het gaat er ook evenzoo mee, eenerzijds opgestapeld, anderzijds gebrek.

Dwaze tegenstellingen voorzeker; en de wetten laten ze toe. Immer en van alles krijgen de rijken de grootste portie. De landeigenaren (zo heeten ze, beter was gezegd: *landroovers*) nemen alles in beslag en wat er overschiet is voor de rest.

De natuur verschaft dus genoeg, maar de mensch onthoudt het zijn medemensch. Alles is zoo sluw en kunstig ingericht, dat dit alles kan geschieden, zonder dat zij, die arbeiden en niet krijgen wat zij noodig hebben, daartegen iets vermogen.

Zolang er geen ontwikkeling was onder het volk, kan dat alles voortduren. Nu evenwel is dat anders geworden. Vroeger hadden vergaderingen als deze bijna geen bezoek, zelfs voor tien jaren nog niet. En wat zien wij nu!

Sedert het volk is begonnen te denken, zich te ontwikkelen, heeft de regeering er meer last mee gekregen en nu worden ons soldaten op het dak gestuurd, om de menschen eronder te houden. Zij is er niet op gesteld dat de oogen van het volk beginnen open te gaan.

Met kracht moet gij er naar streven, erkend te worden in uwe rechten als staatsburgers. Thans heet gij Nederlanders, maar gij zijt het niet, slechts in naam. Rechten bestaan er niet voor den arbeider, alléén plichten. Slechts in twee gevallen komt gij als staatsburger in aanmerking: als uwe zonen worden opgeroepen voor den dienst in het leger en als de deurwaarder komt om uwe belasting te halen. Zoo vaak men in aanraking komt met de bekende formule: In naam des Konings! — is dit steeds niet aangenaam. ‘In naam des Konings’ wordt uw boeltje verkocht, ‘In naam des Konings’ wordt ge ’t huis uit gezet, enz.

Daarom moet gij met kracht streven naar het verkrijgen van uwe rechten. Daartoe is in de eerste plaats noodig algemeen kies- en stemrecht.

Algemeen kiesrecht, goed gebruikt — en doet ge dat niet, dan is het uw eigen schuld, dat de toestanden niet veranderen — bezorgt u mannen in de regeering, die uwe belangen bevorderen, het land besturen in uwen geest, wetten maken in uw belang.

Maar, zegt men, het volk betaalt ook niets bijna tot de lasten aan den staat. Ik zeg: 't volk betaalt eigenlijk alles. Immers, alle rijkdom is alléén voortgekomen uit den arbeid. De aarde is de moeder, arbeid de vader van alle rijkdom. De armen stellen de rijken in de gelegenheid kun kas te vullen.

Eén van de groote misbruiken, die bij de werkstakingen aan't licht zijn gekomen, was de gedwongen winkelnering. De arbeider was zelfs geen meester van zijn geld. Tegen hooge prijzen moest hij zijne inkoop doen bij den baas. Toen ik ten vorigen jaren in den Kamer den Minister vroeg, verbodsbepalingen daartegen in het leven te roepen, was het antwoord, dat de Minister geen plan had dat te doen. Daarop heb ik mijn wetsontwerp ingediend en het is nog niet in behandeling gekomen, niettegenstaande

het er al geruimen tijd klaar voor is. Hadden wij algemeen kiesrecht gehad, dan was er al lang zoo'n wet geweest en meer dergelijke, waarbij het volk belang heeft.

Daarom roep ik u met allen ernst toe: organiseert u, vereenigt u! Dáárin ligt alle kracht.

Gij moet uw eigen verlosser zijn, en dat kunt ge slechts door *vereeniging*. Daarom, nogmaals, vereenigt u! Dan zult gij een macht worden, waartegen anderen niet op kunnen, en dan zult gij krijgen: brood, recht, geluk en vrijheid voor allen!

Appelscha 30 maart 1889

Ferdinand Domela Nieuwenhuis te Café K. Zwart

COLOFON

UITGAVE

Stichting Het Trippemaal ©
Kunst voor Allen, zondag 1 mei 2022

TOESPRAAK

Ferdinand Domela Nieuwenhuis, 1889
Ingesproken voor het Trippemaal door Frits Lambrechts

TEKST VOORWOORD

Jort Mercur/Miriam van der Meer

FOTO INTERIEUR GEMAAL

Thijs Wolzak / Human Interior

BEELDMERK TRIPGEMAAL

César Domela Nieuwenhuis, 1923

VORMGEVING

Gert Jan Slagter

DRUK

Van der Eems

MEDE MOGELIJKE GEMAAKT DOOR

Julia Jan Wouters Stichting

P.W. Janssen's Friesche Stichting

HANDGEBONDEN EN GENUMMERDE OPLAGE 1/100

Dit is N^o

HOOIVAARTSWEG 14
8457 EE GERSLOOT
TRIPGEMAAL@GMAIL.COM
TELEFOON 06 16404815